

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Історія дослідження взаємозв'язку політики та права сягає праць мислителів античності. Обговорення ідей первинності політики над правом, їх обумовленості, обмеження домінування політики над правом не втрачають актуальності й в сьогоденні. Політика явище багатоаспектне, динамічне. Набування нею нових якостей в умовах сучасного суспільства заслуговує особливої уваги.

Ще Арістотель зазначав, що право уособлює собою політичну справедливість і служить нормою політичних відносин між людьми. У цілому право як політичне явище він називав «політичним правом». Що, зокрема, означало неможливість неполітичного права, відсутність права взагалі в неполітичних (деспотичних) формах правління [1]. Г. Кельзен, досліджуючи природу права, вказує, що право «має чисто природній зміст». Він стверджує, що право є незалежним явищем від політики, проте визнає волю як основу його створення [2]. У радянській доктрині домінував погляд на право як на концентрований вираз політики, виходячи з чого, все юридичне у своїй основі має політичну природу, а закон розглядається як політичний засіб. На сучасному етапі одні дослідники пишуть про право як «явище неполітизоване», яким воно повинно бути, служити вищим цілям, ніж просте задоволення політичної волі. Інші ж зауважують на постійній присутності політичної складової у праві. Як зазначає Ю. Ю. Калиновський, політична й правова сфери перебувають у діалектичному взаємозв'язку, характер якого має різнорівневий та поліаспектний характер. Взаємовплив політики та права, відповідно політичних й правових цінностей у демократичному суспільстві, є достатньо дискусійним питанням [3, с. 172].

Так, відома австрійська дослідниця Е. Кустра проаналізувала низку наукових підходів щодо політичних основ створення права, що дозволило їй сформулювати дві концепції – раціональну і розвиваючу. У першій концепції право трактується як засіб реалізації цілей, визначених політичною владою. Ця концепція передбачає формування владою переліку проблем, які вона повинна розв'язати. Право розуміється як «власність» влади, яка найкраще знає, що необхідно суспільству. В основі концепції є віра в те, що можливе свідоме і раціональне регулювання суспільного життя. Концепція раціонального створення права піддається критиці, зокрема, через те, що влада тут сприймається як така, що завжди знає, що краще буде для суспільства. Згідно з другою моделлю (розвиваючою) зв'язок політики і права є багаторівневим і

неоднозначним. З одного боку, він залежить від суб'єктів, що мають право законодавчої ініціативи, з іншого – від активності представників громадянського суспільства, для яких право закріплює можливість відстоювати свої інтереси і цінності. Відповідно для вітчизняної моделі державотворення більш прийнятною є друга концепція, яка розкриває потенціал громадянського суспільства, створює умови для подальшого розвитку демократії [3, с. 173].

Так Ю. Ю. Калиновський зазначає, що співвідношення політики та права, особливо у країнах, що демократизуються, наочно ілюструється мотивами та технологіями застосування принципу так званої «політичної доцільності», особливостями його співвідношення з принципами «верховенства права» й «верховенства закону» та додає, що реалізація принципу верховенства права має стати запобіжником від політичного свавілля, коли під гаслом «політичної доцільності» реалізуються вузькокорпоративні (кланові, партійні), а не суспільні інтереси. Автор відмічає, що в Україні принцип верховенства права не набув належного втілення, що призводить до перманентного порушення правових норм, домінування політичної доцільності в законотворчому процесі, прийняття волонтаристських несистемних рішень на різних рівнях державної влади [3, с. 184].

Інші дослідники вважають, що в сучасній Україні правова держава лише народжується, а виконання принципів її функціонування у вітчизняних правовідносинах ще не набуло системного характеру. Розвиток інститутів правової держави є невід'ємним складником усєї владної системи в країні. Саме тому є необхідність у реформуванні судової гілки влади, правоохоронних органів, процедур законотворення з урахуванням кращих закордонних зразків. Приводячи досвід країн зі сталими демократичними традиціями, зазначають, що, для розбудови правової держави недостатньо прийняття якісних законів – важливе їх сприйняття і виконання всіма суб'єктами соціальних відносин, які мають розвинену правосвідомість та правову культуру демократичного гатунку [4].

В умовах розвитку сучасного суспільства право має превалювати над політикою. За умови досягнення балансу цих двох сутностей політика сучасних держав має бути правовою. Підсумовуючи неможливо не погодитись з думкою науковців, які зазначають що істинно правова політика здатна й повинна, відбиваючи інтереси держави, насамперед обслуговувати не інтереси тих чи інших еліт, а громадянського суспільства [5, с. 262].

Література:

1. Аристотель. Сочинения: В 4 т. М., 1983. Т. 4. С.15.
2. Кельзен Г. Чистое учение о праве Ганса Кельзена, сборник переводов, вып.1 М.,ИНИОНАНСССР, 1987. 195с.

3. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення : монографія / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.] ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2018. 350 с.

4. Tatsiy V. Ya. The rule of law: modern scientific discourse and practical realization in Ukraine / V. Ya. Tatsiy, O. G. Danilyan // National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald. 2018. № 4. P. 22–28.

5. Проблеми влади і права в умовах посттоталітарних трансформацій: міждисциплінарний аналіз : монографія / за заг. ред.: М. І. Панов, О. Г. Данильян. Х.: Право, 2004. 360 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XVI Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(22 травня 2020 року)

Харків
«Право»
2020

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XVI Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (22 трав. 2020 р.). – Харків : Право, 2020. – 474 с.

ISBN 978-966-998-003-8

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XVI Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-003-8